

Moninainen Suomi -matkalaukku 5.-6. -luokille

RKI

RAUHANKASVATUS-
INSTITUUTTI

Moninainen Suomi -matkalaukku

Tervetuloa Maailmankoulun lähialuematkalle! Matkalla on tarkoitus pohtia sitä, mikä on Suomi ja mitä suomalaisuus? Entä suomalainen moninaisuus tai moninainen Suomi? Toiveenamme on auttaa havainnoimaan ympärillämme olevaa moninaisuuden kirjoa ja juhlistamaan sitä! Haluamme myös kohdistaa katseet siihen, miten paljon Suomessa asuu ihmisiä, jotka joutuvat kokemukseen eri tavoin marginalisoiduiksi. Osa ihmisistä joutuu kokemaan kiusaamista, syrjintää sekä toiseuden ja näkymättömyyden tunteita, koska eivät mahdu ahtaisiin stereotypioihin ja ennako-oletuksiin tai normeihin, joita suomalaisuuteen usein liitetään.

Tämä matkalaukku on suunniteltu alakoulujen 5.-6. -luokkien käyttöön. Löydät laukusta valmiit työpajasuunnitelmat sekä niihin liittyvät materiaalit. Työpajat on suunniteltu pedagogisesti sellaisiksi, että ne ovat molemmille luokka-asteille sovellettavissa ja ryhmien omat tarpeet huomioiden. Tähän on apuna muun muassa se, että materiaaliin valitut tehtävät ovat toiminnallisia ja oppilaslähtöisiä.

Moninainen Suomi -työpajojen suunnittelussa on huomioitu uuden opetussuunnitelman mukaiset tavoitteet ja arvoperusta. Tehtävät ja harjoitukset sopivat hyvin esimerkiksi osaksi äidinkielen, uskonnon, elämäntutkimuksen, historian ja yhteiskuntaopin opetusta. Erityisen hyvin tämä kokonaisuus sopii myös monialaisen oppimisen keinoin toteutettavaksi eri oppiaineiden yhteistyönä.

Tärkeänä tavoitteenamme on vahvistaa oppilaiden mahdollisuuksia osallisuuteen ja aktiiviseen kansalaisuuteen. Jokaisen harjoituksen loppuun on kirjoitettu valmiita purku- ja pohdintakysymyksiä. Olennaista onkin löytää oppilaiden omat harjoitusten avulla esiin nousseet kysymykset ja oivallukset sekä lähteä yhdessä tutkimaan niitä.

On selvää, että jokaisessa luokassa on oppilaita, jotka kuuluvat johonkin vähemmistöön. Tee ma voi koskettaa oppilaita myös heidän läheistensä kautta. Puhuttaessa vähemmistöistä, on siis tärkeää puhua inklusiivisesti sekä huomioida, että kuka tahansa oppilaista tai opettajista voi kuulua mihin tahansa vähemmistöön. Käsitellyt aiheet voivat olla osa oppilaiden ja opettajien omaa kokemusmaailmaa.

Oppilaat ovat toisiinsa nähden eri asemassa siinä, miten paljon he ovat kohdanneet syrjintää tai syrjinnänpelkoa. Varmista, että luokassa on luottamuksellinen ja turvallinen ilmapiiri keskustelulle. Jokaisella on oltava mahdollisuus kertoa omasta taustastaan ja itsestään toisille juuri sen verran kuin hyvältä tuntuu.

Syrjinnän vastaista viikkoa vietetään maaliskuussa, viikolla 12.

Erityisesti eri vähemmistöryhmiin kuuluvilla oppilailla on helposti vaarana joutua edustamaan ryhmäänsä ja tulla nähdyksi nimenomaan ryhmänsä edustajana, ei yksilönä. Kannattaa kysyä siis yleisiä, kaikille kohdistettuja kysymyksiä ja näin antaa jokaiselle mahdollisuus jakaa kokemuksiaan identiteetistään sen verran kuin itse haluaa.

Suurin osa harjoituksista on tarkoituksella suunniteltu koko ryhmän kanssa ja opettajan ohjauksessa tehtäviksi, jotta opettajalla on mahdollisuus huolehtia keskustelun ilmapiiristä ja puuttua tarvittaessa siihen. Syrjintäteema saattaa joissain tapauksissa herättää esiin esimerkiksi rasistisia tai homo- ja transfobisia kommentteja ryhmässä. Pienryhmätehtäviä kannattanee tehdä vain siinä tapauksessa, että jokaiseen ryhmään löytyy ohjaaja, joka pitää huolta, että keskustelu on asiallista ja kaikkia osallistujia kunnioittavaa. Yksi mahdollinen turvallisuutta lisäävä keino on yhteisistä keskustelusäännöistä sopiminen. Tästä matkalaukusta löydät mallin turvallisen tilan ohjaukselle, jonka voitte ottaa käyttöön tai muokata teille sopivaksi. Turvallisen tilan pelisääntöjen myötä on mahdollisuus jakaa vastuuta koko ryhmälle ja pohtia yhdessä, mitä keinoja on huolehtia siitä, että keskustelu on moninaisuutta arvostavaa ja yhdenvertaisuutta edistävää.

Antoisia ja oivaltavia hetkiä Moninainen Suomi -työpajojen parissa toivottaa Maailmankoulun tiimi!

Kuka on suomalainen?

“Määrittääkö suomalaisuuden kansalaisuus, ihonväri, kieli, oleskelulupa, sukulaistausta vai mikä? Suomessa asuvat ihmiset ovat moninainen joukko. Suomen passi, Kela-kortti, ulkonäkö ja hyvä suomen kielen taito ovat ominaisuuksia, joilla saa paljon etuoikeuksia liikkuessaan kaupungilla, käydessään lääkärissä tai hakiessaan töitä tai asuntoa. Nämä ovat myös ominaisuuksia, joita ajatellaan kunnon kansalaisella olevan. Kaikki Suomessa oleskelevat joutuvat tavalla tai toisella suhtautumaan suomalaisuuteen ja siihen, miten se määritellään. Etnisiin vähemmistöihin kuuluvat, kuten saamelaiset, romanit, venäläiset ja somalit, joutuvat muita useammin selittämään suhdettaan suomalaisuuteen. Jako kantasuomalaisiin ja maahanmuuttajataustaisiin pitää yllä ajatusta, jonka mukaan toiset olisivat enemmän suomalaisia kuin toiset. Rasismi ilmenee siten, että kyseenalaistetaan toisten kuulumus yhteiskuntaan.”

Lähde: Älä oletta, normit nurin! -opas, s.81

Sisällysluettelo:

Työpaja 1. Jokainen on omanlaisensa

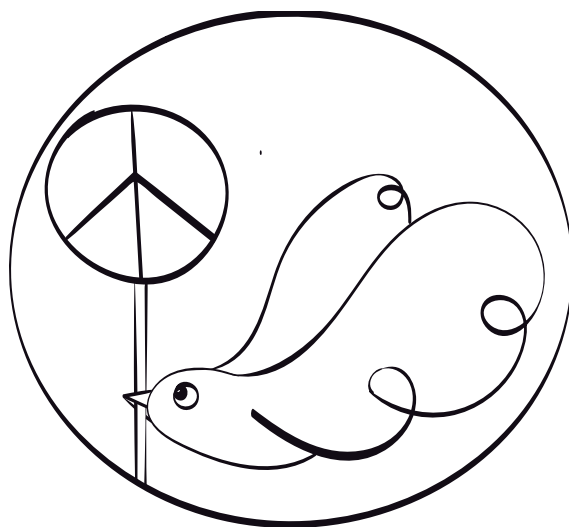
- Bingo.....4
- Erityisyyksiä ja yhtäläisyyksiä.....5
- Suomalaisuus ja moninainen Suomi.....6

Työpaja 2. Syrjintä Suomessa

- Mitä syrjintä tarkoittaa?.....9
- Patsasharjoitus.....10
- Osoita tukesi.....12
- Olen upee!.....14
- Hyviä uutisia! Tulevaisuuden uutisotsikot.....15

Moninainen Suomi: Lisämateriaalia.....16

Jatkovinkkinä Maailmankoulu.....21

Moninainen Suomi työpaja 1.

JOKAINEN ON OMANLAISENSA

BINGO

TAVOITE: Teemaan virittävä harjoitus. Oppilaat havainnoivat harjoituksen avulla ryhmänsä moninaisuutta: miten monenlaisia kiinnostuksen kohteita, taitoja ja ominaisuuksia luokasta löytyy. Tavoitteena on myös vahvistaa kokemusta siitä, että jokainen on omanlaisensa ja yhtä arvokas.

VALMISTELU: Monista jokaiselle oma [bingoruudukko](#). Jokainen oppilas tarvitsee myös kynän. Varmista, että kaikilla on mahdollisuus liikkua tilassa.

AIKA: n. 10 min

1. Jaa jokaiselle oppilaalle bingoruudukko.

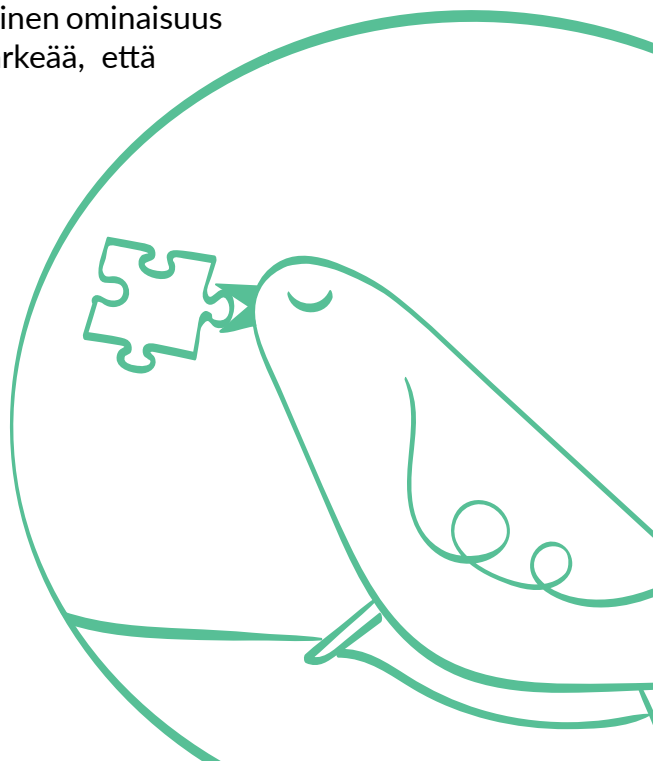
2. Anna tehtäväksi kiertää tilassa ja etsiä jokaiseen ruutuun joku, johon kuvaus sopii. Henkilö, johon kuvaus sopii, kirjoittaa nimensä ruutuun. Omia nimiä ei kirjoiteta omaan bingoruudukkoon, vaan ideana on haastatella ja tutustua nimenomaan toisiin oppilaisiin.

3. Harjoituksen purkukeskustelu:

Oliko helppoa vai vaikeaa löytää jokaiseen ruutuun nimikirjoitus? Mitä uutta opitte toisistanne? Yllättikö joku asia? Tuntuuko ryhmä harjoituksen jälkeen erilaiselta kuin aikaisemmin? Näiden kysymysten kautta on helppo jatkaa keskustelemaan siitä, miten monenlaisia oppilaita luokasta löytyy ja varmasti jokaisella on jokin erityinen ominaisuus tai taito, jonka voisi kirjoittaa bingoruudukkoon. On tärkeää, että jokainen voi tuntea olevansa arvostettu omanlaisenaan.

“Jokainen oppilas on ainutlaatuinen ja arvokas juuri sellaisena kuin hän on. Jokaisella on oikeus kasvaa täyteen mittaansa ihmisenä ja yhteiskunnan jäsenenä. Tässä oppilas tarvitsee kannustusta ja yksilöllistä tukea sekä kokemusta siitä, että kouluyhteisössä häntä kuunnellaan ja arvostetaan ja että hänen oppimisestaan ja hyvinvoinnistaan välitetään.”

OPS perusteet 2014

ERITYISYYKSIÄ JA YHTÄLÄISYYKSIÄ

TAVOITE: Tehtävä auttaa tutkimaan moninaisuutta lähiympäristössä: mitä eroja ja toisaalta myös yhtäläisyyksiä meissä ihmisissä on?

VALMISTELU: Tehtävään tarvitaan tilaa ryhmätöille, isoja papereita ja tusseja. Tutustu etukäteen [turvallisen tilan ohjeisiin](#). Pohdi oma ryhmäsi tuntien, mikä olisi hyvä tapa sopia turvallisen tilan säännöistä luokassa. Toimivatko nämä ryhmässänne vai teettekö yhdessä teille sopivat? Ohjeissa voi olla sanoja tai aihepiirejä, jotka eivät ole kaikille tuttuja, joten tässä kohtaa on tärkeä käydä ne läpi ja varmistaa että kaikki ymmärtävät, mitä niillä tarkoitetaan.

Valmistelussa voi olla avuksi tutustua etukäteen esimerkiksi näihin linkkeihin:

- [Yhdenvertaisuusopas](#) (oikeusministeriö)
- [Sateenkaarisanasto](#) (oikeusministeriö)
- [Rasismien eri muotoja](#) ja [keskeiset käsitteet](#) rasismiin liittyen (Punainen risti)

Käykää läpi turvallisen tilan ohjeet yhdessä tai tehkää teidän luokan omat säännöt näiden pohjalta. Sopikaa ohjeiden noudattamisesta ja varmista, että kaikille oppilaille on selvää, miten toimia jos tulee loukattu tai turvaton olo.

AIKA: n. 30 min

Työskentely turvallisen tilan luomiseksi yhdessä on perusedellytys tämän materiaalipaketin harjoitusten tekemiselle.

1. Jaa oppilaat neljän hengen ryhmiin.
2. Jokainen ryhmä saa ison paperin, johon piirretään neljästä isosta ympyrästä koostuva kukka.
3. Jokainen ryhmän jäsen pohtii aluksi jonkin tärkeän ominaisuuden itsessään, jota muilla ryhmän jäsenillä ei ole. Tämä ominaisuus kirjoitetaan kullekin ryhmän jäsenelle varattuun ympyrään. Kukun välilehtiin kirjoitetaan jokin ominaisuus, joka yhdistää kahta ryhmän jäsentä toisiinsa. HUOM! Kiinnitä huomiota ohjeistuksessa siihen, että valitut ominaisuudet ovat ihmisille tärkeitä ja pysyviä, ei esimerkiksi vaatteiden värejä tai tavaroita, joita oppilaat omistavat.
4. Lopuksi ryhmä pohtii ja kirjoittaa ominaisuuksia, jotka ovat heille kaikille yhteisiä.
5. Nostakaa paperit seinälle yhdessä tutkittavaksi. Havainnoikaa sitä, millaisia yhdistäviä tekijöitä teillä ryhmässänne on. Entä millaisia erityisiä ominaisuuksia löytyy ryhmästä?

SUOMALAISUUS JA MONINAINEN SUOMI

TAVOITE: Tämän harjoituksen tavoitteena on herätellä pohtimaan suomalaisuutta normikriittisesti ja purkamaan suomalaisuuteen liitettäviä stereotyyppiä.

VALMISTELU: Tarvitset laitteet, joilla näyttää musiikkivideoita oppilaille sekä oppilaille mahdollisuuden tehdä netistä kuvahakuja (esim. tabletteja luokan käyttöön), taulun tai fläppipaperin ja tusseja

AIKA: 45–60 min

1. Tutustukaa aluksi näihin videoihin ja artikkeliin, joissa kuvataan suomalaisuutta

- [Kansalaiset feat. Medborgare: Olen suomalainen](#)
- [Felix tuntee suomalaisen maun](#)
- [Suomen Euroviisuedustajat 2015: Pertti Kurikan nimipäivät](#) (Savon sanomat 17.5.2015)

2. Pohtikaa oppilaiden kanssa hetki, minkälaisena suomalaisuus videoilla ja artikkelissa kuvataan. Tuliko esiin jotain yllättävää? Mitä ja miksi?

3. Tehkää kuvahakuja esimerkiksi Googlen kuvahakutoiminnolla hakusanalla "suomalaisuus". Mitkä ovat yleisimmät kuvien aiheet? Mitä muuta yhteistä havaitsette kuvissa? Mitä yleistyksiä tai stereotyyppiä suomalaisuudesta tuli esiin kuvissa?

Stereotypia on yksinkertaistettu, yleistävä mielikuva esimerkiksi yksittäisestä ihmisestä tai ihmisryhmästä. Stereotypia saattaa syntyä vain muutaman esimerkin pohjalta koskemaan laajaakin ihmisryhmää. Stereotypia voi olla myönteinen tai kielteinen, mutta yhtä lailla se luo yksipuolisen kuvan kohteestaan. Pahimmillaan stereotypiat voivat altistaa kiusaamiselle, syrjinnälle ja vihapuheelle.

Jokainen tekee yleistyksiä ja kaikilla meillä on stereotyyppistä ajattelua. Se on keino ymmärtää ja jäsentää monimutkaista maailmaa. On kuitenkin tärkeä taito huomata stereotypiat ja tarkastella niitä kriittisesti!

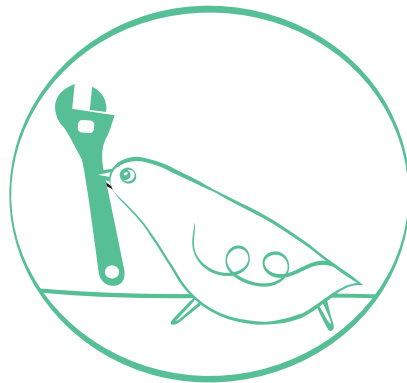
4. Lukekaa Ruskeat tytöt -blogin kirjoitus [Suomalainen personified](#), jossa Janina Oddoye Davies pohtii suomalaisuuttaan määritteiden ”ruskea suomalainen” ja ”ulkosuomalainen” kautta. Blogikirjoituksessa kirjoittaja pohtii muun muassa suomalaisuutta kuvaavia Suomi-hymiöitä moninaisuuden näkökulmasta.

Tutkikaa yhdessä [suomalaisuutta kuvaavia hymiöitä](#) alla olevien kysymysten avulla.

Millaisen käsityksen suomalaisuudesta saa hymiöiden perusteella? Emojit saivat myöhemmin täydennystä Tom of Finland ja Saamen lippu -hymiöillä. Voit lukea taustaa YLE:n uutisista [täältä](#).

- Mitä yhteistä on siinä, miten suomalaisia on kuvattu hymiöissä?
Esim. ulkonäkö, ihonväri, vaatteet?
- Miltä suomalaisuus näyttää näiden hymiöiden ja kuvanhakukuvien valossa? Kootkaa taululle tai fläppipaperille kaikki suomalaisiin liittyvät stereotypiat, joita löysitte. Tunnetteko ketään, joka täyttäisi kaikki nämä piirteet?
- Mitä suomalaisuuteen kuuluvia asioita, henkilöitä tai tapoja hymiöistä puuttuu?

5. Suunnitelkaa ja kuvittakaa lopuksi omat **moninaista suomalaisuutta** kuvaavat hymiöt.

Jatkovinkki! Miltä moninainen suomalaisuus näyttää?

Blogitekstit:

- Suomen saamelaisnuoret ry:n puheenjohtaja Petra Laiti: [Minä en ole suomalainen](#)
- Lastensuojelun keskusliitto, Taina Martiskainen: [Suomi, maailman onnellisin maa?](#)

Musiikki:

- Setan sivuilta löytyvä [lista suomalaisia lauluja](#), jotka eivät ole heteronormatiivisia.

Kuvia:

- [Sata tarinaa](#)

Moninainen Suomi työpaja 2.

SYRJINTÄ SUOMESSA

Ihmiset voivat kokea monin eri tavoin yhteenkuuluvuuden tunnetta tai kokevansa olevan vähemmistössä suhteessa muihin. Kokemus vähemmistöön kuulumisesta, toiseudesta tai syrjinnästä voi syntyä esimerkiksi omaan kieleen, alkuperään, ikään, toimintakykyyn, uskontoon, sukupuoleen tai seksuaalisen suuntautumisen liittyen. Lisäksi osalla ihmisistä on uhka joutua moniperusteisen syrjinnän kohteeksi kuuluessaan useampaan vähemmistöryhmään yhtä aikaa.

Opettajalle: Kuinka helppo sinun on havaita koulussa tapahtuvaa syrjintää? Tee kahden minuutin [Teflon-testi](#).
Lisätietoa testistä: [Moninaisuus kuuluu kouluun](#).

MITÄ SYRJINTÄ TARKOITTAÄ?

TAVOITE: Tavoitteena on lisätä oppilaiden tietoa syrjinnästä ja sen vaikutuksista syrjityksi joutuneiden ihmisten elämään. Harjoituksessa opitaan tärkeitä termejä ja perustietoa, jotka ovat pohja sitä seuraaville toiminnallisille harjoituksille.

VALMISTELUT: Tarvitsette nettiyhteyden ja videonkatsomismahdollisuuden luokkaan

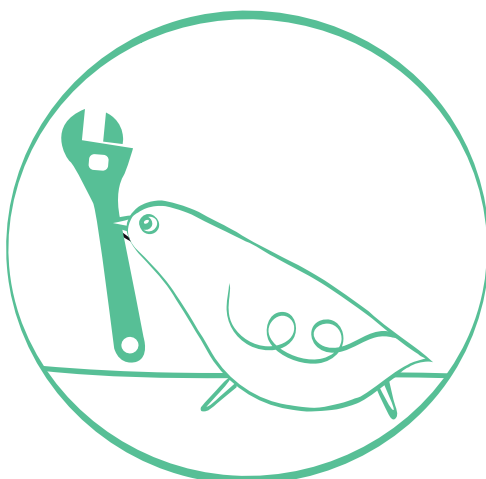
AIKA: 15-20 min

1. Katsokaa yhdessä Oikeusministeriön video: [Yhdenvertaisuus ja syrjimättömyys, omakohtaisia tarinoita](#) (5 min, puhuttu suomeksi, tekstitetty suomeksi). Videolla eri vähemmistöihin kuuluvat ihmiset kertovat kokemuksiaan siitä, minkälaista syrjintää ovat kohdanneet. Lisäksi he kertovat, miten toivoisivat tulevaisuuden kohdatuksi.

2. Oikeusministeriön [Yhdenvertaisuus ja syrjimättömyys, mitä ne tarkoittavat?](#) -videolla (4 min, puhuttu suomeksi, tekstitetty suomeksi) haastatellut kertovat yleisellä tasolla, mitä syrjintä on ja mitä vaikutuksia sillä voi olla. Ennenkuin aloitatte katselun, kirjoita taululle otsikot: [yhdenvertaisuus](#) ja [syrjintä](#). Voit antaa oppilaille videon katselun ajaksi tehtäväksi kirjoittaa ylös tärkeimpiä kuulemia sanoja tai lauseita, jotka kuuluvat näiden otsikoiden alle. Videon jälkeen voitte koota tärkeimmät oppianne asiat otsikoiden alle.

Jatkovinkki!

Tarkempaa lisätietoa siitä, mitä syrjintä on löydätte esimerkiksi [yhdenvertaisuusvaltuutetun sivustolta](#).

PATSASHARJOITUS

TAVOITE: Tavoitteena on harjoitella erilaisia tapoja toimia tilanteissa, joissa kaikkia ei kohdella yhdenvertaisesti ja oikeudenmukaisesti ja joissa tapahtuu syrjintää. Tavoitteena on myös kehittää empatiakykytaitoa eläytyen draamaharjoituksen myötä erilaisiin rooleihin ja katsoen tilanteita eri näkökulmista.

VALMISTELU: Valitusta työskentelytavasta riippuen tarvitsette tilan, johon voitte kokoontua yhdessä patsaiden esittämistä, katsomista ja keskustelua varten sekä mahdollisesti tilaa pienryhmätyöskentelyä varten. Pohdi etukäteen kuvitteellinen yksi tai useampi syrjintätilanne, joita olisi hyvä käydä tämän ryhmän kanssa läpi.

HUOM! Tilanne voi hyvin olla sellainen, joka on luokassa ajankohtainen, mutta on tärkeää, että se on etäännytetty ryhmästä; aihetta käsitellään ilmiön tasolla, katsojat eivät tunnista siitä itseään.

AIKA: n. 30 min

VINKKI! KAIKKI SAMALLA VIIVALLA

Tämä harjoitus toimii **lämmittely- ja virittäytymisharjoituksena** Patsasharjoitukselle. Ison ryhmän voitte jakaa kahteen tai kolmeen osaan harjoitusta varten.

TAVOITE: Harjoitus toimii lämmittelyharjoituksena tulevalle draamatehtävälle. Harjoitus havainnollistaa tilanteen, jossa kaikki eivät pysty osallistumaan samalla tavalla. Sen myötä tavoitteena on herättää huomioimaan omassa luokka- ja kouluympäristössä ilmeneviä syrjiviä oletuksia ja toimintatapoja.

VALMISTELU: Tarvitsette tilan, jossa voitte kulkea vapaasti sekä tuoleja ja musiikin soittamisvälineet.

AIKA: 15-20 min

Harjoitus on versio Musikaaliset tuolit -leikistä, jossa tuolit vähitellen vähenevät ja voittaja on se, joka pääsee viimeiselle tuolille istumaan. Osalle osallistujista on eri säännöt kuin toisille: osan on kierrettävä kauempaa kun taas osa saa kiertää tuolirykelmää normaalisti. Tarkemmat ohjeet tehtävään löydät oppaasta: [Viha-puheesta dialogiin](#) (Plan International Suomi, 2017) (s. 14).

KIIREKÄVELY - Vaihtoehtoinen lämmittelyharjoitus isolle ryhmälle

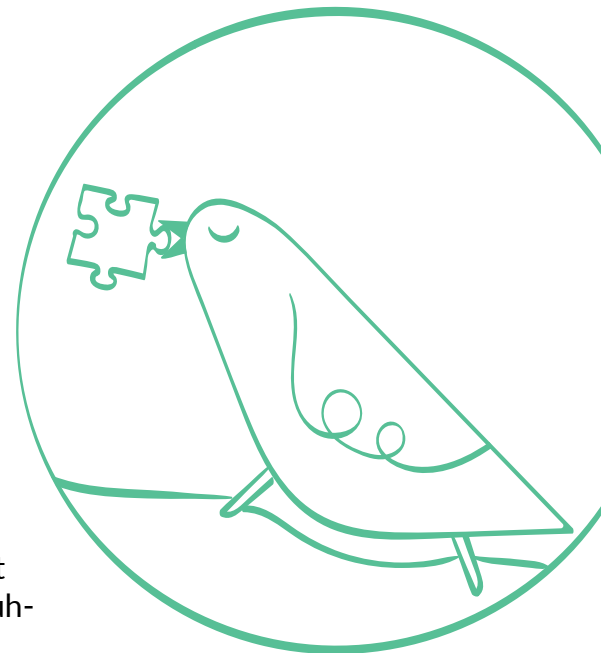
[Rauhan rakentajat- virtuaalilaukusta](#) (s. 10) löytyvä lämmittelyharjoitus: "Ruuhkaa liikenteessä" sopii teemaltaan hyvin ja toimii ison ryhmän kanssa vähin ennakkovalmisteluin.

1. Pyydä ryhmästä kolme tai neljä vapaaehtoista. Muut ryhmäläiset sulkevat silmänsä. Ohjaaja muodostaa vapaaehtoisista äänettömän stillikuvan eli asettaa vapaaehtoiset patsaiksi, jotka yhdessä muodostavat jonkin kuvitteellisen tilanteen, jossa tapahtuu syrjintää. Kullakin patsaalla on oma roolinsa. Esim. kiusaamistilannetta käsiteltäessä rooleja voivat olla kiusaaja, kiusattu, kiusaajan apuri, hiljainen hyväksyjä ja kiusaajan puolustaja.

2. Kun vapaaehtoiset ovat patsasasentoissaan, saavat muut ryhmäläiset avata silmänsä.

3. Katselkaa valmista patsaskuvaa ensin hiljaa rauhassa. Sen jälkeen fasilitoi ohjaajana keskustelua esimerkiksi seuraavin kysymyksin:

- Mitä tapahtui? Millaisia tunteita tapahtumiin ja keskusteluihin liittyi? Mitä "patsaat" tuntevat/ ajattelevat?
- Miksi näin tapahtui?
- Onko tilanne tuttu? Tapahtuuko näin todellisuudessa?
- Mitä muita ongelmia tällaisesta tilanteesta voi seurata?
- Mitkä ovat ongelman perimmäiset syyt?
- Mitä tilanteen ratkaisemiseksi voidaan tehdä? Kuka voi muuttaa tilannetta?

4. Muutosvaihe: Kysy oppilailta miten tilannetta voitaisiin muuttaa paremmaksi/niin, että tilanne olisi hyvä. Oppilaat voivat käydä muuttamassa patsaiden asentoja ja paikkoja suhteessa toisiinsa. Tämän jälkeen kysy vielä:

- Mitä tilanteessa nyt tapahtuu?
- Mitä patsaat ajattelevat/tuntevat?

5. Roolien purku: Seuraavaksi patsaina olleet ryhmäläiset saavat "astua pois roolistaan". Draamatyöskentelyssä rooleista pois astumisen yhteydessä on hyvä tehdä jokin fyysinen harjoite, kuten raajojen ravistelua, jotta päästään siirtymään kokemuksen reflektioon. Kun patsaina olleet ryhmäläiset ovat siirtyneet pois rooleista, he voivat kertoa, miltä heistä tuntui harjoituksen ensimmäisessä vaiheessa (konfliktitilanne) ja toisessa vaiheessa (kun asiat olivat menneet parempaan suuntaan).

6. Jos teillä on mahdollisuus, käykää läpi vielä yksi tai muutama tilanne patsasharjoituksen ohjeiden mukaan.

7. Loppukeskustelu kaikki yhdessä: Jatkakaa keskustelua kyseisestä tilanteesta. Voisiko äsken käyty tilanne tapahtua todellisuudessa? Onko se tuttu? Mitä voimme tällaisessa tilanteessa tehdä? Mitä voin tehdä jos koen syrjintää? Mitä voin tehdä jos näen syrjintää?

OSOITA TUKESI

TAVOITE: Harjoitus lisää oppilaiden kykyä havaita ja tunnistaa syrjintää sekä antaa välineitä siihen puuttumiseksi. Tavoitteena on myös rohkaista oppilaita kertomaan omista syrjintäkokemuksistaan ja osoittaa heille avunsaantikeinoja.

VALMISTELU: Tarvitsette nettiyhteyden ja videon katsomismahdollisuuden

AIKA: 20-30 min

1. Katsokaa artisti Hassan Maikalin vinkit rasismiin puuttumiseksi Yle Kioskin videolta: [Hassanin vinkit rasismin vähentämiseksi](#) (1 min, puhuttu suomeksi, tekstitetty suomeksi)

Pohdittavaksi:

- Videolla artisti Hassan Maikal antaa kolme vinkkiä. Mitä ne olivat? Miksi ajattelette että juuri nämä vinkit ovat tärkeitä?
- Hassan ehdottaa, että kannattaa olla utelias. On tärkeää etsiä tietoa asioista, joista sinulla on ennakkoluuloja tai tilanteisiin, joissa et tiedä miten sinun pitäisi toimia. On aina parempi kysyä kuin olettaa! Kysyessä muista kuitenkin, että jokaisella on oikeus kertoa itsestään juuri sen verran kuin haluaa. Kuuntele, kunnioita ja arvosta vastauksia.
- Yksi Hassanin vinkki on hymyily. Miksi? Mitä muita tapoja keksitte, jotka osoittavat, että arvostat ihmistä ja olet hänen kanssaan samalla puolella?

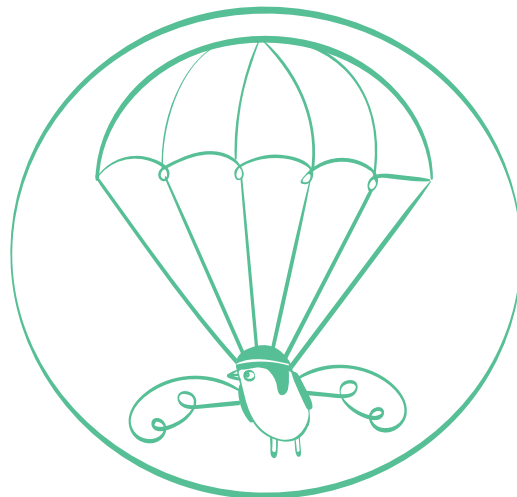
2. Videon jälkeen tehkää **4 nurkkaa -harjoitus**, jossa pohditaan ryhmän kanssa keinoja puuttua syrjintään. Katso tehtävän ohjeet [täältä](#).

Opettaja, varmista vielä työpajan lopussa, että...

- ...kaikille oppilaille on selvää, että syrjintätilanteista on aina tärkeää kertoa aikuiselle. Jos lapsi itse kohtaa syrjintää, hän tarvitsee rohkaistusta siihen, että uskaltaa ja luottaa koulun aikuisiin kertomalla tapahtuneesta.
- ...kaikilla on luokassa tieto siitä, keiden kaikkien puoleen voi kääntyä. Nimeä useampia aikuisia.
- ...kaikki ymmärtävät myös, että itselle tapahtuneesta satuttavasta tilanteesta kertominen voi myös jännittää. Joskus luotettu ihminen voi olla hyvä ystävä, jonka kanssa on helpompi yhdessä kertoa aikuiselle.

Jatkovinkki!

Onko liittolaisuus tuttu juttu? Tutustukaapa tähän listaan: [Kuinka olla hyvä liittolainen, Maailmankoulun 10 vinkkiä sinulle!](#) Pohtikaa yhdessä, miten voitte harjoitella liittolaisuutta teidän koulussanne!

OLEN UPEE!

TAVOITE: Tämä harjoitus pyrkii tuomaan näkyville rakenteellisen syrjinnän seurauksia ja erityisesti sitä, miten vähemmistöihin kuuluvia ihmisiä kuvataan tarinoissa ja medias-
sa. Tavoitteena on oppia tarkastelemaan kuvia ja tarinoita kriittisesti. Lukijan ja katsojan on tärkeää oppia kysymään, keitä kuvataan, keiden tarinoita kerrotaan sekä ketkä jäävät useammin syrjään tai näkymättömäksi?

VALMISTELU: Tarvitsette nettiyhteyden.

AIKA: 15-20 min

Valitse kuvamateriaaleista yksi tai mahdollisuuksien mukaan useampi ja tutustukaa siihen yhdessä:

- [Taiteilija Irmeli Huhtalan vastamainokset](#): “Koti etsii ihmistä – romanikuvat mainoksissa 2007”, (lisätietoa: [Kuka saa olla mainosten suomalainen? -blogi](#), Häiriköt päämaja 2016)
- [Ihmisoikeusliiton kuvasarja](#): Millaista on olla saamelaisnuori 2010-luvun Suomessa?
- Kehitysvammaliiton [Oon upee!](#) -kampanjan kuvanäyttely

Pohdittavaksi:

Näiden kuvien ja tarinoiden yksi tärkeä tarkoitus on nostaa esiin ihmisiä, joita ei usein kirjoissa, lehdissä ja mainoksissa nähdä. Eri vähemmistöryhmiin kuuluvat ihmiset jäävät usein näkymättömiin tai heitä kuvataan ongelmakeskeisesti tai stereotyyppioita vahvistaen.

Keskustelkaa siitä, mitä havaitsite näissä kuvissa ja tarinoissa. Löytyykö samanlaisia teidän oppikirjoistanne? Entä mainoksista, joita näette? Pohtikaa miksi?

Näkökulma!

Oon upee! -kampanjan kuvissa henkilöt, joilla on kehitysvamma, ovat tulleet kuvatuksi sellaisena kuin haluavat itse tulla nähdyksi. Kuvissa korostuu ilo, onnellisuus, kauneus, rohkeus ja muut teemat, jotka kuvattavat ovat itse valinneet. Kuvissa näkyy upeita taitoja ja osaamista, ei puutteita tai vaikeuksia, joita vammaisuuteen liittyvässä kuvastossa usein korostetaan.

Opettajalle kiinnostavaa lisätietoa aiheesta löytyy STT:n sivuilta [täältä](#).

HYVIÄ UUTISIA! TULEVAISUUDEN UUTISOTSIKOT

TAVOITE: Tavoitteena on koota yhteen edellisissä harjoituksissa opittu sekä pohtia vaikuttamisen mahdollisuuksia syrjintään puuttumiseksi ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi. Tämän tehtävän voi tehdä yksilötehtävänä tai parityönä.

VALMISTELU: Varmista, että oppilailta on pääsy nettiin ja mahdollisuus käyttää tulostinta.

AIKA: n. 45 min

1. Kertaa oppilaiden kanssa teemat, joista olette puhuneet edellisten harjoitusten aikana. Nosta esiin tärkeimpiä oivalluksia, joita oppilaat ovat tuoneet esiin keskusteluissanne. Tässä harjoituksessa syvennetään aiemmissa harjoituksissa opittua, oppilaille tärkeäksi nousseita kysymyksiä.

2. Anna oppilaille pohdintatehtävä: **Minkälaisen hyvän uutisen haluaisit lukea syrjintään puuttumiseen liittyen vuonna 2030?** Tehkää tulevaisuuden uutisotsikoita aiheeseen liittyen yksin tai pareittain.

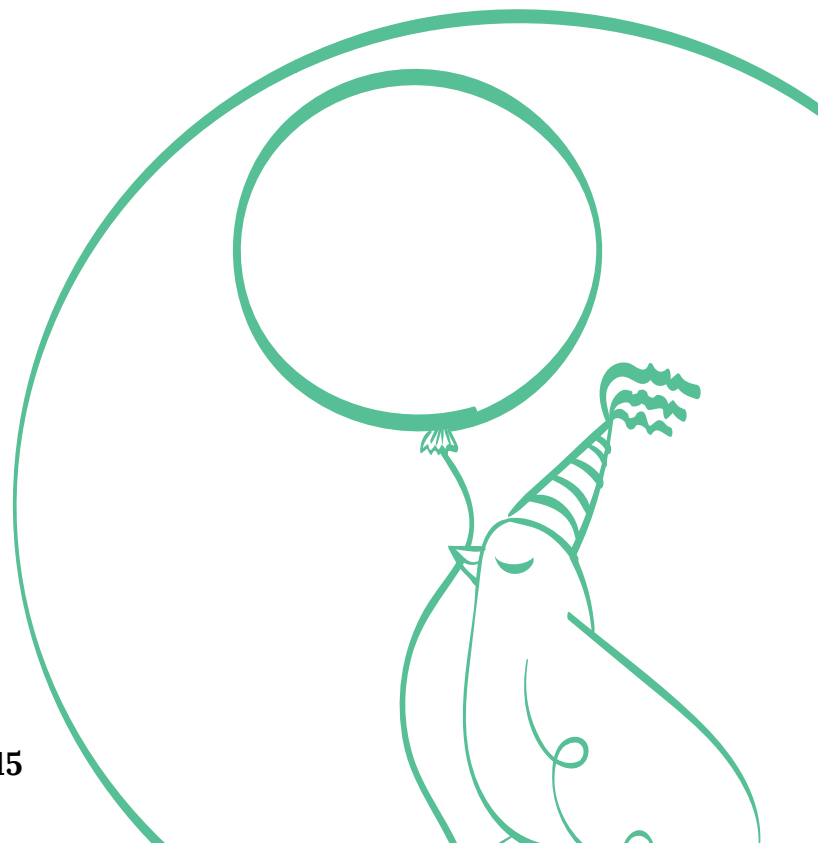
3. Syrjintäkysymykseen liittyen uutistehtävän ohjeistus:

Kirjoittakaa otsikoihin, mitä toivoisitte tulevaisuudessa tapahtuvan toisin syrjinnän suhteen. Millä keinoin? Kootkaa otsikot sanomalehden etusivun näköiseksi julisteeksi. Voitte lisätä myös kuvia ja alaotsikoita.

4. Kootkaa valmiista julisteista näyttely luokan tai käytävän seinälle.

Vinkki!

Ennen uutisotsikoiden tekemistä kannattaa vielä syventää tietojanne eri vähemmistöihin liittyen. Pohtikaa, mistä tarvitsisitte eniten lisätietoa ja valitkaa seuraavilta sivuilta yksi tai useampi ryhmä, johon tutustutte lisää.

MONINAINEN SUOMI: Lisämateriaalia

1. RASISMI

Maailmankoulun teemapäiväsivu: [Rasismien vastainen päivä](#) sisältää monipuolisesti erilaisia materiaaleja ja vinkkejä aiheen käsittelyyn eri ikäryhmille.

- Tutustukaa esimerkiksi [Ei vihapuheelle-sivuston](#) materiaaleihin ja tehkää oma vihapuheen vastainen valokuvanäyttely!
- Tietoa rasismien ja rodullistamisen määritelmistä löydät esimerkiksi Punaisen ristin Ei rasismille -sivustolta [täältä](#) ja keskeisiä käsitteitä [täältä](#).
- Lue lisätietoa [yhdenvertaisuudesta ja syrjinnästä](#) (oikeusministeriö).

Teemaan liittyviä musiikkivinkkejä:

- Katsokaa Haloo Helsingin musiikkivideo: [Vihaan kyllästynyt](#) (5 min). Keskustelkaa kappaleen sanomasta: "Me ollaan samaa tuhkaa, samaa kevyttä ilmaa, joten rauha nyt, tää maailma on vihaan kyllästynyt".
- Kuunnelkaa myös oululaisten nuorten Maikkulan studiolla tekemä rasisminvastaisen teemaviikon biisi: [Ole kanssani](#) (4 min)
- Muita rasismia ja syrjintää käsitteleviä musiikkivideoita teemaan liittyen löydät Maailmankoulun sivulta [videovinkit](#).

Opettaja, tutustu materiaalipakettiin: [Ennakkoluuloja, minullako?](#) Materiaali on suunnattu yläkouluille ja toiselle asteelle, mutta siinä on paljon kuvamateriaalia ja harjoituksia, jotka ovat sovellettavissa myös 5.-6. -luokille.

MONINAINEN SUOMI: Lisämateriaalia

2. SAAMELAISET VÄHEMMISTÖNÄ

Maailmankoulun teemapäiväsivu: [Saamelaisten kansallispäivä](#) sisältää hyviä vinkkejä ja materiaaleja saamelaisuuden ja saamelaisten vähemmistöaseman käsittelyyn opetuksessa.

Tutustukaa ainakin [Sano se saameksi](#)-sivustoon, josta löytyy lisätietoa ja lyhytdokumentteja uhanalaisista saamelaiskielistä ja kielten merkityksistä puhujilleen. Jos saamen kielet eivät ole teille tuttuja, kokeilkaa Sano se saameksi -sivuston fraasikonetta, jonka avulla voi kuulla erilaisia arkifraaseja pohjoissaameksi. Opetelkaa fraasikoneen avulla perustervehdykset ja numerot!

Tutustukaa sivuston videoihin:

- Jouni Aikio, 69, [Kielen hylkäys](#) (5 min, puhuttu suomeksi, tekstitetty englanniksi ja ruotsiksi). Dokumentti kuvaa Jouni Aikion ja hänen ikäpolvensa kokemuksia siitä, miten saamenkieliä on heidän lapsuudessaan kielletty puhumasta koulussa ja asuntoloissa, joissa monet saamelaiset kouluikäiset asuivat pitkien koulumatkojen vuoksi. Jouni kertoo kielen hautaamisen surusta ja siitä, miksi hän puhuu nykyään lähes pelkästään suomen kieltä.
- Heli Huovinen, 29, [Työskentely](#) (4 min, puhuttu suomeksi, tekstitetty englanniksi ja ruotsiksi) on hieno puheenvuoro siitä, mitä merkityksiä inarinsaamenkielellä on Helille ja miksi kaikkein muidenkin kannattaa opiskella saamenkieliä!

Katsokaa yhdessä Yle Kioskin All Sámi Panel (17 min, puhuttu suomeksi, ei tekstitystä) saamelaisiin kohdistuvista ennakkoluuloista, asenteista ja väärinymmärryksistä. Videossa saamelaiset kertovat omista kokemuksistaan ja vastaavat yleisimpiin ennakkoluuloihin. Videon löydät [täältä](#).

Musiikilla on vahvat vaikutusmahdollisuudet myös ennakkoluulojen ja stereotyyppien purkajana. Lukekaa Ylen uutinen [saamelaisnuorten vastaiskusta](#). Se kertoo Saamelaiskäräjien nuorisoneuvoston Ailu Vallelta tilaamasta kappaleesta ja tarpeesta puuttua saamelaisiin kohdistuvaan syrjintään ja ennakkoluuloihin. Ailu Vallen räpin (3 min) voitte kuunnella [täältä](#).

Kuuntelutehtävä: Etsikää Ailu Vallen sanoituksista mahdollisimman monta stereotyyppiä, joihin siinä viitataan. Kuuntelun jälkeen pohtikaa:

- Mitä vaikutuksia näillä stereotyyppioilla voi olla?
- Miksi ne loukkaavat ja ovat monella tapaa vahingollisia?

MONINAINEN SUOMI: Lisämateriaalia

3. ROMANIT VÄHEMMISTÖNÄ

Maailmankoulun teemapäiväsivu: [Romanien kansallispäivä](#) sisältää Maailmankoulun kokoamat vinkit ikäryhmittäin. Sivustolta löydät esimerkiksi satukirja- ja musiikkivinkkejä, joiden avulla voitte tutustua romanikulttuuriin.

Tutustukaa Ihmisoikeusliiton haastattelu- ja kuvasarjaan [Erilaisia, mutta samaa kansaa](#), joka esittelee viisi romaninuorta, jotka kertovat elämästään Suomessa. Jatko-haastattelussa he kertovat, mikä on muuttunut vuodessa. Poimikaa tarinoista teemoja, jotka ovat näille nuorille tärkeitä ja arvokkaita romanikulttuurissa.

Ota yhteyttä lähimpään alueelliseen [romaniasiain neuvottelukuntaan](#) ja kysy kouluvierailumahdollisuutta!

4. TOIMINTAKYKYYN LIITTYVÄ SYRJINTÄ

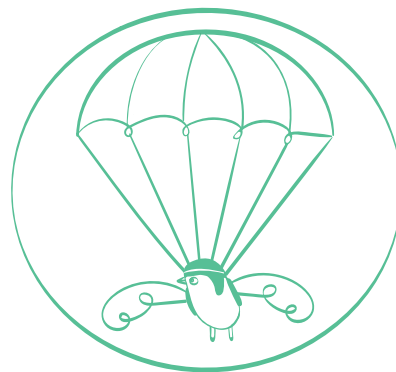
Maailmankoulun teemapäiväsivustolta löydät lisää materiaaleja ja tehtävävinkkejä kohdasta: [Kansainvälinen vammaisten päivä](#).

Tutustukaa esimerkiksi alakoulu-ikäisille suunnattuun kuvasanakirjaan: [Voihan vammainen](#) (Saraste & Könkkölä, 2017).

Kirjavinkkien lisäksi teemapäiväsivulta kannattaa poimia myös oivaltava tehtävä värityskuviin liittyen: "Inklusiivisempaa kuvastoa värityskuvien avulla!"

Teemaan liittyviä videovinkkejä:

- [Mikä ihmeen meikäläinen?](#) (2 min, puhuttu suomeksi, ei tekstitystä) Katsokaa video, joka kertoo itsemäärittelyoikeuden merkittävydestä. Videolla kehitysvammaisten ihmisten muodostaman järjestön Me itse ry:n aktiivi Heikki Suvilehto pohtii kehitysvammaisuuteen liittyviä ennako-oletuksia ja termejä. Heikki Suvilehto määrittelee itsensä meikäläiseksi.
- [Kysy vammaiselta](#) (3 min, puhuttu suomeksi, tekstitetty suomeksi ja englanniksi) on Invaliidiliitto ry:n video, joka käsittelee puolestaan herättelevällä tavalla ennakkoluuloja ja stereotyyppioita, joita vammaisuuteen usein liitetään.

MONINAINEN SUOMI: Lisämateriaalia

5. SEKSUAALI- JA SUKUPUOLIVÄHEMMISTÖIHIN KOHDISTUVA SYRJINTÄ

Maailmankoulun teemapäiväsivulle [Homo-, bi- ja transfobian vastainen päivä](#) olemme koonneet eri ikäryhmille sopivaa materiaalia, jossa käsitellään sekä seksuaalisen suuntautumisen ja sukupuolen moninaisuutta että pohditaan eri keinoja puuttua syrjintään. Sivustolta löytyy paljon vinkkejä harjoituksiin.

- Lukekaa 7. luokkalaisen Armin Kellomäen blogi [Turvallinen koulu sateenkaarinuorille](#). Blogissa Armin kuvaa konkreettisin esimerkein sateenkaarinuorten kouluissa kokemaa syrjintää. Pohtikaa oppilaiden kanssa, mitä te voisitte tehdä varmistaaksenne, että kaikilla on hyvä ja turvallinen olla luokassanne.
- Tutustukaa [Sukupuolena ihminen](#) -sivuston kuviin ja tarinoihin. Projektin nostaa suomalaisten transihmisten kokemuksia näkyviin. Pohtikaa luokan kanssa yhdessä minkälaisia toiveita ympäröivää yhteisöä kohtaan projektissa haastatellut henkilöt nostavat esiin?

Voitte myös tutustua aiheeseen videoiden kautta:

- Seta ry:n video: [Sumu, muunsukupuolinen nuori](#) (2 min, puhuttu suomeksi, ei tekstitystä)
- Tubettaja Tuure Boelius: [Olen homo](#) (5 min, puhuttu suomeksi, ei tekstitystä)
- YK:n videoviesti: [Can you see past the label](#) (2 min, ei puhetta, yksittäisiä sanoja englanniksi, jotka voi kääntää oppilaille videota katsellessa)
- [Kaikki muuttuu paremmaksi](#) -video (8 min, puhuttu suomeksi, tekstitetty ruotsiksi ja englanniksi) on suunnattu HLBTI-nuorille rohkaisuksi ja kannustukseksi. Se kannattaa katsoa koko luokan kanssa, vaikka kaikki eivät kohderyhmää olekaan. Videolla on julkkisten koskettavia ja vaikuttavia puheenvuoroja, jotka puhuttelevat varmasti. Nämä puheenvuorot voivat auttaa myös muita nuoria ymmärtämään ja tunnistamaan hlbt-i-nuorten kokemaa syrjintää ja puuttumaan siihen.

Miten toimia termiviidakossa? Mikä on arvostavaa ja yhdenvertaista kieltä?

Kysy. Kunnioita henkilön itsemäärittelyoikeutta. Kutsu ihmisiä nimeltä.

Mikä sinun nimesi on? Jos puhutaan viiteryhmästäsi, mitä termiä toivoisit käytettävän? Läheskään aina ryhmää määrittäviä termejä ei edes tarvita. Jokainen meistä toivoo varmasti tulevansa kohdatuksi ennen kaikkea yksilönä.

MONINAINEN SUOMI: Lisämateriaalia

6. YHDENVERTAISUUS, SYRJIMÄTTÖMYYS JA KEINOT TOIMIA NIIDEN PUOLESTA

- Maailmankoulun teemapäiväsivu: [Miina Sillanpään ja kansalaisvaikuttamisen päivä](#) kokoaa yhteen vinkkejä osallisuuden ja aktiivisen kansalaisuuden edistämiseen kouluissa. Sivulta löydätte hyviä materiaaleja ja menetelmiä siihen, miten toimia aktiivisesti esimerkiksi rasismiin ja syrjintään puuttumiseksi. Tutustukaa tarinoiden ja videoiden avulla lapsiin ja nuoriin, jotka ovat rohkeita maailmanmuuttajia!
- Pääteypysäkki syrjinnälle -kampanja antaa selkeät ohjeet syrjintään puuttumiseksi: **Toimi, tue, kerro -ohjeistus** löytyy kuvitettuna kampanjan [etusivulta](#). Ohjeistuksen viestinä on, että [pienikin ele riittää](#), osoita tukesi syrjintää kohdanneelle! Katsokaa oppilaiden kanssa kuvitettu ohjeistus ja tehkää Stop syrjinnälle! -juliste ohjineen koulunne käytävälle tai ruokalaan.
- Planin [Vihapuheesta dialogiin- opas](#) sisältää monipuolisen kokonaisuuden tietopaketteineen ja harjoituksineen vihapuheeseen puuttumiseksi. Materiaalista löydät kolme harjoitusta alakouluikäisille. Tulosta myös luokan seinälle oppaan lopusta löytyvä juliste: "Mitä vihapuhe on? Mitä tehdä jos kohtaa vihapuhetta?"
- Tutustukaa [yhdenvertaisuusvaltuutetun sivuihin](#). Ottakaa selvää missä asioissa yhdenvertaisuusvaltuutetun toimisto palvelee ihmisiä?
- Hyvä ja selkeä oikeusministeriön opas yhdenvertaisuuslaista löytyy [täältä](#).

Teemaan liittyviä videovinkkejä:

- Ad Councilin video [Love has no labels](#) (3 min, laulu englanniksi, tekstitys englanniksi) on hieno ja liikuttava kuvaus siitä, mikä meitä ihmisiä yhdistää. Kannattaa katsoa yhdessä oppilaiden kanssa ja pohtia hetki videon herättämiä tunteita yhdessä!
- Animaatio: [Sometimes You are a Caterpillar](#) (3 min, puhuttu englanniksi, tekstitetty englanniksi) kertoo etanan ja perhosen toukan lämminhenkisen tarinan kautta syrjinnästä ja etuoikeuksista sekä siitä, miten omia etuoikeuksia on joskus vaikea havaita.

Vinkki animaation katseluun: Animaatio on englanniksi, mutta katsokaa se oppilaiden kanssa ilman ääntä. Pysäytä animaatio kohtaan, jossa etana on pulassa. Keskustelkaa tilanteesta: Mitä arvelette etanan ja toukan keskustelevan? Miksi toukan on vaikea ymmärtää, ettei etana pääse aidan ali? Minkälaisia ratkaisuja keksitte tilanteelle? Katsokaa video loppuun. Mitä mieltä olette ratkaisusta? Videon lopussa muistutetaan, että esimerkiksi eri vähemmistöihin kuuluvat ihmiset voivat joutua usein tilanteisiin, joissa jonkun, jolla on toisenlainen tausta, on vaikea ymmärtää heidän kokemustaan. Mitä keinoja keksitte siihen, että etana ja toukka oppisivat ymmärtämään toisiaan paremmin? Toimisivatko samat keinot ihmisten kesken?

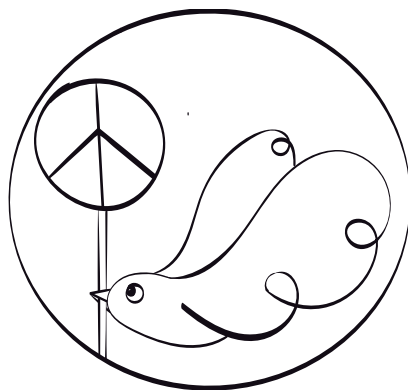
Jatkovinkkinä Maailmankoulu

[Maailmankoulun nettisivuilta](#) löydät lisää vinkkejä rauhankasvatukseen [www.maailmankoulu.fi]

Esimerkiksi:

- Hyödynnä [Maailmankoulun materiaalipankin hakukonetta](#) ja hae eri teemoihin liittyviä ja eri ikäryhmille sopivia materiaaleja.
- Vilkaise [Maailmankoulun videolistalta](#) ideoita tunnille.
- Löydä teemaan sopivaa luettavaa [Maailmankoulun kirjastoilta](#).

Huomaathan, että voit tilata Maailmankoulun sivuilta [Uutiskirjeen](#). Näin saat ajankohtaisia vinkkejä kuukausittain!

RAUHANKASVATUS-
INSTITUUTTI